

Lietuvos istorijos instituto vyresniojo mokslo darbuotojo dr. Elmanto Meilaus

ATSILIEPIMAS

Wojciech Kalwat, Małgorzata Lis, *Historia 4, Podręcznik, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna, 2017, rzeczoznawcy: mgr. M. Kubacka, dr. G. Okła, dr. I. Kraśnicka-Wilk.*

Vadovėlio pradžioje kelios dešimtys puslapių (p. 5-58) įdomiai aiškina mokiniui kas tai yra archeologija ir istorija, kodėl reikia jos mokytis, nemažai vietos skirta žemėlapiams, kalendoriui, rašytiniams ir kitokiems šaltiniams. Bandoma įtraukti moksleivį į genealoginius tyrimus, savo mažosios ir didžiosios giminės pažinimą. Aiškinami valstybės simboliai, pateiktos įdomios užduotys.

11 skyrius pavadintas *Jadwiga i Jagiełło – unia dwóch państw*, bet faktiškai toliau apie dviejų valstybių uniją korektiškai beveik nekalbama, nors dar minima *Unia Polski i Litwy* (p. 83), bet iš teksto galima suprasti, kad kalbama apie valdovų, o ne valstybių sutartį. Šioje vietoje kelia kiek abejonių toks tvirtinimas, kad Lietuva *choc była ona krajem olbrzymim, nie posiadała wystarczającej siły, by przeciwstawić się ...państwu krzyżackiemu* (p. 83), tada kyla klausimas, kaip beveik 150 metų lietuviai sugebėjo jiems priešintis ir dar plėstis į rytus? Visiškai nesusipratimu galima laikyti p. 85 įdėtą *Herb państwa polsko-litewskiego po zawarciu unii*, kur pavaizduotas bendras valstybės herbas, kurio nebuvo po 1385-1386 m. sudarytos personalinės unijos, o atsirado po Liublino unijos metu 1569 m. sudarytos bendros Abiejų Tautų Respublikos.

Ir šiame vadovėlyje nei žodžio apie 1569 m. Liublino uniją, tik įdėtas nieko nesakantis sakinytis – *W tym czasie w Rzeczypospolitej – jak nazywano państwo polsko-litewskie – zachodziły głębokie zmiany* (p. 104).

Keisčiausiai atrodo aprašomi Tvano laikotarpio įvykiai (15 skyrius, p. 108-113). Rašoma (p. 108), kad XVII a. Respublika sunkiai kariavo su kaimynais, baisiausiais priešininkas buvo Švedija, kuri nutarė pasinaudoti tuo, kad Respublika buvo nusilpusi kovoje su kitais priešais, todėl 1655 m. įsibrovė į ją... Nei žodžio, kad Rusija metais anksčiau užpuolė Respubliką ir užėmė dideles jos teritorijas – Lenkijai priklausiusią Ukrainą, o Lietuvai – Baltarusiją ir, neabejotinai, tai iššaukė ir švedų agresiją. Įtvirtinant skyriuje pateiktas žinias vėl rašoma – *Rzeczpospolita toczyła w XVII w. długotrwałe wojny. Największą z nich był tak zwany potop szwedzki...*(p. 113, panašiai ir p. 138). Vėl tenka klausti, su kokia valstybe ilgiausiai tada kariauta – su Švedija 1655-1660 m. ir teritorijų neprarasta, o su Maskva – 1654-1667 m. ir Lenkija prarado kairiakrantę Ukrainą su Kijevu, o Lietuva – Smolensko ir Starodubo žemes, neskaitant kelių metų okupacijos ir nemažesnių nei švedų nuniokojimų. Visiškai keistas p. 112 esantis žemėlapis *Rzeczpospolita w drugiej połowie XVII w.*, kuriame pavaizduotas tik 1655 m. švedų puolimas ir jų užimtų teritorijų riba, o apie Maskvos puolimą nei žodžio, nei rodyklės, tik kažkodėl pažymėta – *ziemie utracone na rzecz Rosji od 1667 roku...???*

Aprašant padalinimų epochą, kaip jau įprasta lenkiškuose vadovėliuose rašoma – *rozbór Polski* (p. 118), p. 120 žemėlapis – *Rozbiór Polski*, baigiama – *Austria, Prusy i Rosja zlikwidowały państwo polskie...*, nei Lietuvai, nei LDK vietos nebėra. Taip nuo mažumės pradėdamas skiepyti tik savos tiesos supratimas, ignoruojant faktą, kad ir kiti gali turėti savo tiesą. Taip mokiniui turėtų būti nelabai aišku iš kur tie lietuviai vėliau vėl atsirado ir

ko jie su lenkais kovėsi dėl Vilniaus (p. 146) ir kodėl dabar tas Vilnius ne Lenkijos teritorijoje (p. 159, na, čia aiškiau – stipresnis grobikas atėmė...).

Susipažinus su abiem 4 klasei skirtais vadovėliais, pastarasis vadovėlis paliko geresnį įspūdį. Jis įdomesnis, neutraleresnis, išsamesnis. Bet krinta į akis, kad abu vadovėliai parengti pagal kažkokias griežtas schemas ir nuorodas, kurių peržengti nevalia. Tai matyti ir iš su Lietuvos istorija susijusių temų: 1) Lenkija apkrikštijo Lietuvą ir nuo tada abi valstybės sudarė vieną valstybę; 2) nėra žodžio apie Liublino uniją; 3) XVIII a. Lietuvos nebebuvo. Tai matyti ir iš kitų abėjuose vadovėliuose beveik analogiškai dėstomų tų pačių temų, nei viename iš vadovėlių neminimos kitos į Lenkijos ar Respublikos sudėtį įėjusios tautos, kad šiose valstybėse buvo kelios religijos, neužsimenama apie toleranciją ir pan. Toks vadovėlių schematiškumas, lyginant su ankstesniais vadovėliais, regis, mažina mokytojo pasirinkimą ir skurdina moksleivių žinias.

elmantas.meilus@istorija.lt